

STRU NÝ P EHLED STARO ESKÉ MORFOLOGIE (R. Dittmann)

1. SKLO OVÁNÍ: ku -et-e, fĕn-a-mi (kmenový princip)

PÁD - beze změn

ÍSLO - **duál** (NAV, GL, DI): nap. *t dv fĕn byle; bez tú dvú bratrú, se dv ma bratroma*

ROD - ve st. princip kmenový (n kolik rodů v rámci jednoho vzoru: nap. a-kmeny obsahovaly vzory fĕna+p edseda: *ke sluz, ke sluhám*), prosazuje se rodový

ĦIVOTNOST - v pozdní psl. u maskulin Nsg.-Asg. homonymní > na sklonku genitiv-akuzativ. Pak *asté* p eĦmání koncovek z u-kmen (*bez hradu, pánovi, otroku, pánové, bez pánův, o páněch*; spí-e z dativu je Lsg. *o hradu*)

P EHLED DEKLINACÍ

a) samohláskové (kmenotvorná p ípona obsahovala samohlásku)

o-km. m. (*pán/hrad*)

jo-km. m. (*muf/straj*)

jo-km. m. (vzor zanikl; *eb í/Ju í*)

u-km. m. (vzor zanikl; *syn*)

ja-km. m. (vzor zanikl; *sudí*)

i-km. m. (vzor zanikl; *host*)

a-km. m. (*p edseda*)

ja-km. m. (*soudce*)

o-km. n. (*m sto*)

jo-km. n. (*mo e*)

jo-km. n. (*stavení*)

a-km. f. (*fĕna*)

ja-km. f. (*r fĕ*)

i-km. f. (*kost*)

ja-km. f. (vzor zanikl; *laní*)

v-km. (vzor zanikl, *cierkev*)

b) souhláskové deklinace: n-km. m. (vzor zanikl; *kámen*), n-km. n. (vzor zanikl, *rám*), s-km. (vzor zanikl; *nebe*), r-km. (vzor zanikl; *máti*), t-km. (vzor zanikl; *loket*), nt-km. (*ku e*)

Pozn.: neetymologický vzor *píse* od 16-17. stol.

2. ASOVÁNÍ: d l-á-me, d l-a-ti, nes-0-l-0

OSOBA - 3. os. **neset* > *nese*; *on jest nesl* > *on nesl, oni nesli jsú* > *oni nesli*; *p ij království tvé* (rozkaz pro 3. osobu)

ÍSLO - **duál** *Netbajta a s nelekaĦta* (= nedbejte a nelekejte se [vy dva]), zaniká v 15. stol.

ZP SOB - stejn jako dnes

AS - p ítomný, budoucí (*budu volati; chcu/jmám/za nu volati; zavolám*), minulý (aorist, imperfektum, perfektum = préteritum, plusquamperfektum)

aorist - pro minulý d j ukon ený, p eváĦn od dokonavých sloves. Typy aoristu: asigmatický (*vynes*), sigmatický star-í (*vyprosich*) a sigm. mlad-í (nahradil asigm.: *vynesech*) - zánik 15. stol.

imperfektum - pro minulý d j probíhající, p eváĦn od nedokonavých sloves (*prosiech, prosie-e, prosie-e*) - zánik 15. stol.

SLOV. ROD - aktivum, pasivum (opisné pasivum vzniklo p í p ekládání z lat. perfekta a m lo p vodn význam výsledkový: *jest súzen /iudicatus est/ m lo význam šbyl odsouzenō*). Dne-ní význam aĦl od 17. stol.

VID - postupná gramatikalizace (je-t ve 14.-15. stol.), více obouvidových sloves

Tvary neur ité

Supinum (po slovesech pohybu/posílání: *jdu loviti ryb*): -t, genitiv supinový, bez p ehlásky *ǣa* > (*ve e at x ve e ti*), v 15.-16. stol. splývá s inf.

Ptc. nt-ové (p ech. p ítomný): *nesa* (m., n.) - *nesúci* (f.) - *nesúce* (pl.)

Ptc. s-ové (p ech. minulý): *p ines* (m., n.) - *p ines-i* (f.) - *p ines-e* (pl.)

Ptc. l-ové, n/t-ové, m-ové

Slofené slovesné tvary

perfektum (slofené préteritum)

plusquamperfektum (antepreteritum): *nesl bych, nesl b ch, nesl biech, byl jsem nesl*

kondicionál (kond. minulý je ve st. o jedin le)

Atematická slovesa: *býti, dáti, jiesti, v d ti, jmiati*

NEJVÝZNAMNĚ JIŽNĚ ŠKÉ HLÁSKOVÉ ZMĚNY

ZMĚNA	BĚŽNÝ NÁZEV	PODMÍNKY	PŘÍKLAD	DOBA PROVEDENÍ	ROZLIČENÍ VNÁŠEČ
a > ; á > ie	1. st. p. ehláska (vzniká krátké/dlouhé ja)	po mkké, ne p. ed tvrdou	<i>á-a > ie-, du-a > du-</i>	2. pol. 12., za átek 13. stol.	eská ná e í, dále k východu ubývá
g > h		nezávislá zm. na	<i>gora > hora</i>	2. pol. 12. a 13. stol.	v-echna ná e í
rø >	asibilace	nezávislá zm. na	<i>rø ka > ka</i>	1. pol. 13. stol.	v-echna ná e í
u > i; ú > í	2. st. p. ehláska	po mkké	<i>du-u > du-i, s du-ú > s du-í</i>	2. a 3. čtvrtina 14. stol.	eská ná e í, dále k východu ubývá
o > ; ó > ie	3. st. p. ehláska	po mkké	<i>bi ovati > bi vati, ko óm > koniem</i>	2. pol. 14. a po 15. stol.	v ná e ích není
> e	ztráta jotace	v-ude; po reticích >je	<i>c sta > cesta, b hati > [bjeha i]</i>	2. pol. 14. a za átek 15. stol.	v-echna ná e í
- > -	disimilace	nezávislá zm. na	<i>- edrý > -t drý</i>	14. a 15. stol.	eská ná e í
ó > uo >	diftongizace + monoftongizace	nezávislá zm. na	<i>bóh > buoh > b h</i>	konec 14. a po 16. stol.	v-echna ná e í
ý > ej	diftongizace	nezávislá zm. na	<i>mýdlo > mejdlo</i>	konec 14. a po 16. stol.	eská ná e í; st. edomoravská <i>ý > ej > é</i>
aj > ej		jen tautosylabické <i>aj</i>	<i>najlep-í > nejlep-í</i>	15. a po 16. stol.	eská ná e í; st. edomoravská <i>aj > ej > é</i>
ú > ou	diftongizace	nezávislá zm. na (v iniciální pozici ne ve spis. e-tin)	<i>kút > kout, ú ad > ou ad</i>	konec 14. a po 16. stol.	eská ná e í; st. edomoravská <i>ú > ou > ó</i>
y > i		nezávislá zm. na (ve spis. e-tin též <i>y > í</i>)	<i>bychom > [bichom]</i>	15. stol.	eská ná e í; st. edomoravská z ásti
ie > í	monoftongizace	nezávislá zm. na	<i>sieto > síto</i>	15. a po 16. stol.	v-echna ná e í
é > í	úfění	nezávislá zm. na	<i>éci > íci</i>	15. a po 16. stol.	eská a st. edomoravská ná e í